

Економічні науки

УДК 336.72

Новіков А. О.

здобувач кафедри економічної теорії

Харківський національний університет міського господарства

іменні О.М. Бекетова

м. Харків, Україна

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ РИЗИКУ, НЕБЕЗПЕКИ І ЗАГРОЗИ
У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ**

**INTERRELATION AMONG CONCEPTS OF RISK, DANGER AND
THREATS IN THE CONTEXT OF PROVIDING FINANCIAL AND
ECONOMIC SECURITY**

***Анотація:** Досліджено сутність понять ризику, небезпеки і загрози, запропонована систематизація теоретичних підходів до визначення поняття ризику за п'ятьма сутнісними категоріями, визначено взаємозв'язок досліджуваних понять у контексті забезпечення необхідного стану фінансово-економічної безпеки підприємства.*

***Ключові слова:** фінансово-економічна безпека, ризик, небезпека і загроза, підприємство.*

***Аннотация:** Исследована сущность понятий риска, опасности и угрозы, предложена систематизация теоретических подходов к определению понятия риска по пяти сущностным категориям, определена взаимосвязь исследуемых понятий в контексте обеспечения необходимого состояния финансово-экономической безопасности предприятия.*

***Ключевые слова:** финансово-экономическая безопасность, риск, опасность и угроза, предприятие.*

Summary: The essence of the concept of risk, danger and threats were investigated. The systematization of theoretical approaches to the definition of risk in five essential categories was proposed. Interrelation among concepts in the context of the required state financial and economic security were defined.

Key words: financial and economic security, risk, danger and threat, enterprise.

Постановка проблеми. Розглядаючи фінансово-економічну безпеку суб'єктів господарювання як об'єкт управління з метою забезпечення ефективної протидії різного роду ризиковим ситуаціям, небезпекам і загрозам та захисту від них, виникає необхідність у визначенні сутності понять ризику, небезпеки та загрози, обґрунтуванні причин та умов їх утворення, а також визначенні якісних та кількісних характеристики ступеня впливу на функціональну діяльність вказаних суб'єктів. Загрози, що виникають в ринковому середовищі діяльності підприємств сповільнюють темпи зростання економічного розвитку країни, погіршують її конкурентну позицію в системі міжнародного поділу праці. Тому визначення сутності понять «ризик», «небезпека» і «загроза» є актуальним завданням, тому що це дозволить систематизувати загрози фінансово-економічній безпеці підприємств з метою досягнення певного стійкого стану фінансово-економічної безпеки, що забезпечує збалансованість розвитку суб'єкта господарювання і національній економічній системі в цілому.

Результати аналізу останніх наукових досліджень, що присвячені питанням визначення сутності зазначених понять, дозволяють зробити висновки, що у науковій літературі достатньо широко висвітлюється проблема управління фінансово-економічною безпекою, але, незважаючи на досить часте застосування таких понять як «ризик», «небезпека», «загроза», і досі не існує єдиного підходу до визначення сутності зазначених понять теорії фінансово-економічної безпеки [1 – 8]. Водночас,

як справедливо зазначає М. І. Зубок, правильне розуміння даних понять формує і відповідну реакцію на них, насамперед з точки зору ефективного забезпечення економічної безпеки [1].

Формування цілей статті. Це обґрунтовує мету статті, яка полягає в визначенні сутності понять ризику, небезпеки та загрози, а також в обґрунтуванні наявного взаємозв'язку між ними.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи поняття ризику з урахуванням його економічної сутності, доцільно розглядати такі теоретичні підходи до його визначення, що розглядають імовірність наступу незапланованого результату, а саме імовірність упущення вигоди, неотримання прибутку, матеріальних чи фінансових втрат.

Так, існуючі в сучасній економічній літературі теоретичні підходи до визначення поняття «ризик» доцільно згрупувати в такі групи:

багато авторів визначають ризик як імовірність (можливість) помилки або успіху того чи іншого вибору в ситуації з кількома альтернативами [1 – 3];

велике число авторів визначають ризик як певну діяльність, пов'язану з подоланням невизначеності [4; 3];

ряд авторів розуміють під ризиком ситуацію або подію, за якої мають місце невизначеність, конфлікт [5; 3].

часто ризик характеризується як якісна характеристика діяльності або ситуації, що виражає можливість відхилення від наміченого [1; 3];

деякі автори вважають, що ризик – це комплекс сутнісних характеристик, що виражають можливість відхилення від наміченого, очікуваного результату [1; 3; 6].

Таблиця 1. Групування теоретичних підходів до визначення поняття «ризик» [1 – 8].

імовірність	діяльність	ситуація	комплекс характеристик	якісна ознака
імовірність (можливість) помилки або успіху того чи іншого вибору в ситуації з кількома альтернативами [2]	діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого є можливість якісно і кількісно оцінити ймовірність досягнення передбаченого результату, невдачі, відхилення від мети [4]	ситуація, коли мають місце невизначеність, конфлікт, наявна багатоваріантність, і коли одночасно не всі альтернативні варіанти однаковою мірою сприятливі. Ризик присутній і є складовим елементом будь-якої управлінської діяльності [5]	комбінація ймовірності події та її наслідків [3]	якісна ознака комплексної об'єктивно-суб'єктивної економічної категорії, що виражає можливість відхилення від наміченого, очікуваного результату [1]
ймовірність виникнення втрат, недотримання прибутків, небажаного розвитку середовища функціонування, відхилення від установлених цілей [3]	усвідомлення можливості небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами [3]	об'єктивна реальність, яку необхідно враховувати під час планування діяльності в майбутньому [3]	комбінація трьох елементів: подія, пов'язана з діяльністю підприємства і яка впливає на нього, імовірність цієї події, наслідки, що унеможливають досягнення запланованих цілей і підсумку позначаються на доходах підприємства [1]	якісна умова для здійснення дії з імовірнісними несприятливими наслідками, виражається в можливості отримання небажаного результату [6]
імовірність втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоодержання доходів чи появи додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності [3]				сутнісні характеристики: можливість відхилення від передбачуваної мети, заради якої здійснюється вибрана альтернатива; імовірність досягнення бажаного результату; відсутність впевненості в досягненні поставленої мети; можливість матеріальних, моральних та інших втрат, пов'язаних з вибраною в умовах невизначеності, альтернативою [3]
як небезпека можливих втрат [3]				
невизначеність щодо можливих втрат [3]				
як можливість або загроза відхилення результатів конкретних рішень або дій від очікуваних [1]				

Результати теоретичного аналізу існуючих підходів до визначення поняття ризику дозволяють стверджувати, що в економічній літературі відсутнє єдиний підхід до його трактування. Це обґрунтовано багатоаспектністю цього явища, а також недостатньою увагою до його ролі з боку чинного законодавства і надто обмеженим застосуванням у реальній економічній практиці й управлінській діяльності. На основі узагальнення існуючих теоретичних підходів до визначення поняття ризику доцільно визначити сутність поняття «ризик» як об'єктивно-суб'єктивного поняття, пов'язаного з подоланням невизначеності, випадковості, конфліктності в ситуації неминучого вибору, що характеризується імовірнісним ступінь досягнення очікуваного результату.

Таким чином, результати узагальнення існуючих теоретичних підходів до визначення поняття ризику науковців та фахівців, які зайняті в сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки на різних рівнях господарювання, дозволяють робити висновки щодо наявності певного взаємозв'язку понять «ризик», «небезпека» і «загрози», що наведена на рис. 2.1 [1].

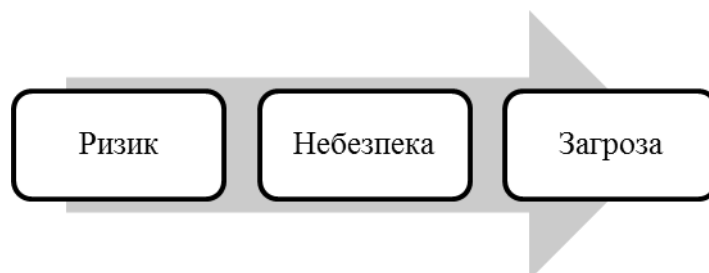

Рис.1. Еволюція взаємозв'язків понять «ризик», «небезпека» і «загроза». Розроблено на основі літературних джерел [1; 3 – 8].

Результати теоретичного аналізу існуючих підходів до визначення поняття «небезпека» дозволяють виділити два основні напрями його трактування, а саме: як загрози, фактора впливу або як певного якісного стану [1 – 8]. Так, за думкою А. С. Віннікова, небезпека – це можливість якоїсь негативної події, нещастя, катастрофи, нанесення збитків тощо, або стан, з якого будь-кому або будь-чому щось загрожує [7]. Таким чином,

це обґрунтовує доцільність розглядати небезпеку як існуючу або потенційну можливість дії внутрішньої або зовнішньої загрози, вплив якої може завдати шкоди будь-якому суб'єкту чи об'єкту.

Результати аналізу існуючих теоретичних підходів до визначення поняття «загроза» дозволяють зазначити, що більшість авторів загрозу розглядають як вид, спосіб дестабілізуючого впливу, або ж як наслідки такого впливу [1 – 8]. Це обґрунтовує близькість за суттю понять «загроза» і «небезпека». Так, вони визначають причину імовірності погіршення стану суб'єкта чи об'єкта. Тому можна погодитися з Л. О. Пашнюк, яка зазначає, що загалом, загроза – це чинник, що створює значну небезпеку стійкому функціонуванню економічної системи [8]. Так, небезпека і загроза однопорядкові, проте кількісно різні поняття. Прояв небезпеки у вигляді реальних втрат слід розглядати як сигнал можливого переростання її в загрозу, якщо не будуть прийняті відповідні заходи.

Висновки. Таким чином, у ході дослідження було розкрито сутність понять ризику, небезпеки і загрози, запропонована систематизація теоретичних підходів до визначення поняття ризику за п'ятьма сутнісними категоріями, визначено взаємозв'язок досліджуваних понять у контексті забезпечення необхідного стану фінансово-економічної безпеки підприємства.

Література:

1. Зубок М. І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навч. посіб. / М. І.Зубок., В.С. Рубцов, С. М. Яременко та ін. – К., 2012. – 226 с.

2. Кузьмін О.Є. Управління ризиками в інноваційній діяльності: навч.-метод. посібник/ О.Є. Кузьмін, Н.Ю. Подольчак, Н.І. Подольчак. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 176 с.

3. Мельник О.О. Система загроз економічної безпеки підприємства / Мельник О.О. // Сборник научных трудов «Вестник НТУ "ХПИ»». – 2011. – №25. – С.97 – 103.

4. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч.посіб. / Л.І.Донець. – К.: Центр навч. літ-ри. – 2006. – 312 с.

5. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.

6. Посохов І.М. Аналіз змісту поняття ризик і наукові підходи щодо визначення сутності ризику / І.М. Посохов // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ". – 2012 . – № 5. – С. 101–108.

7. Винников А. С. Банк России и банковская безопасность / А. С. Винников // Регион. – 1997. – № 2. – С. 11–13.

8. Пашнюк Л. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації / Л. О. Пашнюк // Вісник Київського нац. університету ім.Тараса Шевченка: сер.: Економіка . – 2013 . – №151 (10) . – С. 93-97.

References:

1. Zubok M. I. Ekonomichna bezpeka sub'yektiv pidpryemnyctva: navch. posib. / M. I.Zubok., V.S. Rubczov, S. M. Yaremenko ta in. – К., 2012. – 226 s.

2. Kuzmin O.E. Upravlinnia ryzykamy v innovacijnij diyalnosti: navch.-metod. posibnyk/ O.Ye. Kuzmin, N.Yu. Podolchak, N.I. Podolchak. – Lviv: Vyd-vo Nac. un-tu «Lvivska politehnika», 2009. – 176 s.

3. Melnyk O.O. Systema zahroz ekonomichnoi bezpeky pidpryemstva / Melnyk O.O. // Sbornyk nauchnykh trudov «Vestnyk NTU "KhPI». – 2011. – №25. – S.97 – 103.

4. Donets L.I. Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiriuvannia: navch.posib. / L.I.Donets. – К.: Centr navch. lit-ry. – 2006. – 312 s.

5. Vitlinskyi V. V. Ryzykolohiia v ekonomitsi ta pidpryemnytstvi: Monohrafiia / V. V. Vitlinskyi, H. I. Velykoivanenko. – К. : KNEU, 2004. – 480 s.

6. Posokhov I.M. Analiz zmistu ponyattia ryzyk i naukovi pidkhody shchodo vyznachennia sutnosti ryzyku / I.M. Posokhov // Sbornyk nauchnykh trudov "Vestnyk NTU "XPI". – 2012 . – № 5. – S. 101–108.

7. Vinnikov A. S. Bank Rossii i bankovskaia bezopasnost / A. S. Vinnikov // Region. – 1997. – # 2. – S. 11–13.

8. Pashniuk L. Zahrozy ekonomichnii bezpetsi pidpryemstva ta zasoby

yikh neitralizacii / L. O. Pashniuk // Visnyk Kyivskoho nac. universytetu
im.Tarasa Shevchenka: ser.: Ekonomika . – 2013 . – №151 (10) . – S. 93-97.